

Ro Mogendorff en de kracht van het kleine

Karel Kindermans' liefdevol eerbetoon aan joodse tekenares

Door Bernadette Neelissen

Rotterdam — Normaal gesproken verschijnt bij de tentoonstelling een catalogus; in het geval van de Ro Mogendorff-tentoonstelling in het Zutphense Museum Henriëtte Polak verschijnt bij de catalogus een tentoonstelling. Althans, zo zou je het kunnen zeggen: het boek was er - weliswaar in 'oervorm' - al jaren vóór de expositie, maar dan in de vorm van een scriptie. Wat sinds jaar en dag op de plank lag als onderdeel van de opleiding van een studente aan de Bossche kunst-academie ziet nu, groots en bescheiden tegelijk, opnieuw het levenslicht.

Een uitleg. In 1980 schreef Joke Kindermans-Blok, toen student aan de Koninklijke Academie voor Kunst en Vormgeving in 's-Hertogenbosch, een scriptie over de joodse tekenares Rosa Catharina ('Ro') Mogendorff. De studie zou zelfs voor publicatie in aantmerking komen, mits er ook een tentoonstelling werd georganiseerd, iets waar Kindermans-Blok destijds geen kans toe zag. Dik tien jaar later kreeg 'Ro Mogendorff' een tweede kans. Joke's zoon Karel (1966) studeerde in 1993 af aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Rotterdam en zag in haar scriptie een prachtig begin van zijn carrière. Als hij wél in staat zou zijn een expositie te realiseren kon hij laten zien wat hij in z'n mars had door de publicatie vorm te geven. Dat heeft hij gedaan, en niet alleen dat, ook de tekst is van zijn hand. Ro Mogendorff had zich geen passender chroniqueur kunnen wensen. Als Kindermans een kunstenaar een warm hart toedraagt schrijft hij er over als over een vriend, zonder de kritische noot uit het oog het te verliezen. Dat leverde al eerder (1995) een prachtig vormgegeven en geïllustreerd boekje over de fameuze poppenspeler Jozef van den Berg op, maar teksteel gezien was dat slechts een vingeroefening. Met de Mogendorff-catalogus toont hij dat hij met

woorden net zo zeer weet te boeien als met beelden.

Vertederend

Kindermans beschrijft de ontwikkeling van zijn 'relatie' met Ro Mogendorff op nu eens vertederende, dan weer scherp analyserende wijze. Scherp bijvoorbeeld als hij Mogendorff beschrijft zoals ze op haar best is: '... als het 'buiten haar omring', wanneer door een samenloop van omstandigheden iedere veeg en streep raak is, wanneer realisme en abstraktie, tekenkundig vakmanschap en nonchalance samenvallen tot een harmonisch geheel.' Vertederend in zijn beschrijving van zijn eerste kennismaking met Mogendorff, in 1979. Zijn moeder kwam terug uit Eenigenburg, waar ze werk van Mogendorff had

bekeken dat lag opgeslagen bij Ro's tweelingzus Isadora ('Do'). Ze bleef twee volle dagen weg, uitzonderlijk lang voor Karel: 'Dat had mijn verwachtingen gewekt; ik was 13 jaar. Ze heeft een tekening mogen uitkiezen en ik moet zeggen: die viel me behoorlijk tegen.' Karel zag niet wat het voorstelde en toen hem werd verteld dat het 'uitgelopen aardappelen' waren was hij zelfs diep teleurgesteld: 'Als het nou nog verse aardappelen waren...', zal ik gedacht hebben.'

Dit soort passages is typerend voor Kindermans' zeer persoonlijke, soms wat kinderlijk aandoende stijl. Wie hem kent zal bij het lezen van de Mogendorff-tekst de vreemde sensatie bespeuren alsof men met Kindermans 'live' zit te praten. Dat komt doordat hij, ge-

Links: Karel Kindermans' portret van Ro Mogendorff, zoals het prijkt op de achterflap van het boek dat hij over haar schreef. Boven: Ro Mogendorff, 'Boom', 1966 (Chinese inkt).

vrijwaard van het jargon der 'officiële' kunstschrijverij, de lezer eerlijk en open tegemoet treedt, zonder hem van z'n sokken te rijden met veel moeilijke kunstterminen en brallerig hoogdravend geïnterpreteer. Kindermans slaat eerder de toon aan van een vriendelijke discussie, waarin plaats is voor zowel spreken als luisteren. Dat is niet alleen zeer prettig, maar ook zeer nuttig: de lezer 'leert' zonder schoolse bijmaak, wat zijn belangstelling voor Ro Mogendorff alleen maar kan versterken en die van aspirant-liefhebbers wellicht zelfs op kan wekken.

Ro Mogendorff was voor Karel Kindermans een extra uitdaging omdat zij in zekere zin Kindermans' eigen werk (hij tekent al van jongs af aan in een uiterst in-

tuitieve, alles-raak-of-de-prullenbak-stijl) beïnvloed heeft. De leermeester van Karels moeder, Kurt Löb, maakte haar attent op Mogendorff's tekeningen. Karel verwoordt het als volgt: 'Löb's zienswijze uit de traditie, waarmee ook Ro Mogendorff werd gevoed, is niet aan mij voorbij gegaan.' Ook hij werkt, althans in zijn tekeningen, met dezelfde directheid en persoonlijkheid waarmee Mogendorff na de oorlog furore maakte in de Nederlandse tekenkunst.

Wc-rol

Ro Mogendorff werd geboren in de zomer van 1907. In de Tweede Wereldoorlog zat ze bij diverse vrienden en vriendinnen ondergedoken. Pas na de oorlog, toen vele stromingen en opvattingen in de kunst naast elkaar begon-

nen te lopen en de tekenkunst eindelijk voor vol werd aangezien, kwam haar werk in de belangstelling te staan. Voorheen was de tekening niet veel meer dan een voorschets van het 'echte' werk, een bijproduct.

Ze tekende stillevens, dieren, landschappen, reïsschetsen, portretten en tijdsbeelden, maar ook heel alledaagse onderwerpen. De beeldhouwer/criticus Marius van Beek over Ro Mogendorff: 'De vreemdste dingen die ons omringen boeien haar. Of het nu verschrompelende aardappelen, een wc-rol, een bizon, een landschap in noord-Holland of een zittend naakt betreffen...uit alles ontstaat een meesterwerk. Dit laatste woord moet u niet al te zwaar opvatten, want daarvoor zijn haar tekeningen te argeloos van karakter, te zeer geladen met humor.' (uit De Tijd, 24 mei 1966).

Toen Ro Mogendorff — altijd al een fragiel klein vogeltje — stierf schreef Carmiggelt in zijn Kronkel in Het Parool van 30 oktober 1969 dat ie altijd bang was geweest haar te breken als hij haar begroette. Haar zus Do liet op Ro's grafsteen graveren: 'Zij was klein van lichaam, groot van geest, moge zij rusten in de schoot van Abraham.'

Vandaag de dag is er in geen openbare bibliotheek meer iets over Ro Mogendorff te vinden. Zelf zou ze dat niet vreemd gevonden hebben, getuige haar uitspraak (tevens ondertitel van Kindermans boek): 'Evenmin als van mijn werk, valt er over mijzelf iets spectaculairs te zeggen.' Maar juist dat non-spectaculaire, dat zoeken en vinden van energie en beweging in kleine, alledaagse dingen, daarin ligt haar grote kracht. Gelukkig heeft een eigentijdse tekenaar als Karel Kindermans dat herkend, zodat het nog maar nét smeulende vonkje van Ro Mogendorff weer op kan bloeien tot een warmend, knappend houtvuur.

'Ro Mogendorff: 'Evenmin als van mijn werk, valt er over mijzelf iets spectaculairs te zeggen.' Tekst, vormgeving en samenstelling: Karel Kindermans. Uitgeverij van Spijk, ISBN 90 6216 210 X. Tentoonstelling 'Ro Mogendorff' in museum Henriëtte Polak te Zutphen t/m 4 mei 1997.